

Lesson 7

वयम् आरम्भे पूर्वतन पाठस्य किञ्चित् स्मरणं कुर्मः।

Vayam aarambhe poorvathana paaTasya
kinchith smaraNam kurmaha |

Let us recollect a bit of the last lesson.

अत्र बहूनि वस्तूनि सन्ति।

Athra bahooni vasthooni santhi |

There are many things collected.

करदीपः अस्ति।

karadeepaha asthi |

Torch is there.

अहं करदीपं स्वीकरोमि। aham karadeepam

sveekaromi |

I take the torch.

अहं उपनेत्रं स्वीकरोमि/ददामि।

aham upanethram sveekaromi/dhadhaami |

I take the spectacles. I give the spectacles.

स्वीकरोतु। sveekarothu |

Accept !

बहु समीचीनम् । bahu sameecheenam | very

well.

अहम् करदीपं ददामि। aham karadeepam
dhadhaami |

I give the torch.

एवम् एव वाक्यम् वदामः। evam eva vaakhyam
vadhaamaha |

Tell sentences in this manner.

अहम् पुस्तकम् ददामि, अहम् धनम् ददामि, अहम् पत्रम्
ददामि तथा वाक्यानि वदामः ।

aham pusthakam dhadhaami | aham dhanam
dhadhaami, aham pathram dhadhaami
thathaa vaakhyaani vadhaamaha |

**I give book. I give wealth. I give letter. Tell
such sentences.**

इदानीं भवन्तः एकम् एकं वाक्यं वदन्ति वा, किम् किम्
ददति।

idhaaneem bhavanthaha ekam ekam
vaakhyam vadhanthi vaa? Kim kim
dhadhaathi?

**Now, will you tell one sentence each? What
do you give?**

वदन्तु। vadhanthu | Tell.

भवती फलं ददाति? उत्तमम् । bhavathee phalam
dhadhaathi? Uththamam |

You (f.) give fruit 🍉 ? Great!

अहं लेखनीं ददामि।.... Aham lekhaneem
dhadhaami | ...

I give pen.

Note: I am avoiding repetitions/similar
sentences.

अहं वस्त्रम् ददामि । aham vasthram dhadhaami |

I give a garment.

अहं नेत्रम् ददामि । नेत्रं ददाति? नेत्र दानम् करोति? बहु
समीचीनम् ।

Aham nethram dhadhaami | nethram
dhadhaathi? Nethra dhaanam karothi? Bahu
sameecheenam |

I give (donate) eyes. Give eyes? You have
done ✅ eye donation? Very good!

अहं कङ्कणम् ददामि । .... aham kankaNam
dhadhaami |...

I give bangles.

कृपया उपनेत्रं ददातु। धन्यवादः । krupaya

upanethram dhadhaathu | dhanyavaadhaha |
please give spectacles. Thank you.

कृपया करदीपम् ददातु । धन्यवादः ।

Krupaya karadeepam dhadhaathu |
dhanyavaadhaha |

Please give torch. Thank you.

कृपया ददातु । वयम् यदा किमपि प्रार्थनाम् कुर्मः , कृपया
ददातु वदामः ।

Krupaya dhadhaathu | vayam yadhaa kimapi
praarthanam kurmaha, "krupaya
dhadhaathu" vadhaamaha |

Please give. If we want to request
something, we must say, "Please give."

किम् वाक्यम् वदामः ? कृपया ददातु ।

kim vaakhyam vadhaamaha? Krupaya
dhadhaathu |

What phrase do we say? "Please give."

वयम् इदानीम् एकम् अभ्यासम् कुर्मः ।

Vayam idhaaneem ekam abhyaasam
kurmaha |

Now, let us do an exercise.

मम समीपे बहूनि वस्तूनि सन्ति।

mama sameepae bahooni vasthooni santhi |

Near me are present many things.

अहम् एकम् एकं वस्तु दर्शयामि।

Aham ekam ekam vasthu darshayaami |

I shall display each item.

उदाहरणम् करदीपः- सर्वे “कृपया करदीपं ददातु ” वदन्तु ।

UdhaaharaNam, karadeepaha - sarvae

"krupaya karadeepam dhadhaathu"

vadhanthu |

For instance, torch. You all say, "Please give torch."

दंतकूर्चः- कृपया दंतकूर्चं ददातु।

Dhanthakoorchaha - krupaya

dhanthakoorcham dhadhaathu |

Toothbrush - please give toothbrush.

चमसः — कृपया चमसं ददातु ।

Chamasaha - krupaya chamasam

dhadhaathu |

Spoon [?] - please give spoon

कङ्कतम् - कृपया कङ्कतं ददातु ।

Kankatham - krupaya kankatham

dhadhaathu |

Comb - please give comb.

सङ्गणकम् — कृपया सङ्गणकम् ददातु ।

SangaNakam - krupaya sangaNakam
dhadhaathu |

Computer please give computer.

ध्वनिमुद्रिका — कृपया ध्वनिमुद्रिकां ददातु ।

Dwanimudhrikaa - krupaya
dwanimudhrikaam dhadhaathu |

Audio CD - please give audio CD

सान्द्रमुद्रिका — कृपया सान्द्रमुद्रिकां ददातु ।

Saandhramudhrikaa - krupaya
sandhramudhrikaa dhadhaathu |

CD ROM - please give CD ROM

सी डी रोम् इत्यर्थे सान्द्रमुद्रिका इति वदाम : । पुनह वदन्तु ।

CD ROM ithyarthae, saandhramudhrikaa ithi
vadhaamaha | punaha vadhanthu |

CD ROM means, you must say

"saandhramudhrikaa"

कर्तरी — कृपया कर्तरीं ददातु ।

karthari - krupaya karthareem dhadhaathu |

Scissors - please give scissors

पत्रिका — कृपया पत्रिकाम् ददातु ।

pathrikaa - krupaya pathrikaam dhadhaathu
|

Letter/magazine - please give letter.

लेखनी – कृपया लेखनीं ददातु ।

Lekhaneem - krupaya lekhaneem dhadhaathu |

Pen - please give pen.

*****

वयम् इदानीम् अन्यम् एकम् अभ्यासम् कुर्मः।

Vayam idhaaneem anyam ekam abhyaasam
kurmaha |

Let us now do another exercise.

भवतः नाम किम्? मम नाम मयूरः । उत्तमं।

Bhavathaha naama kim? Mama naama
mayooraha | uththamam |

What is your name? (M.) Mayura. Good.

अहम् एकम् वाक्यं लिखामि।

Aham ekam vaakhyam likhaami |

I write a sentence.

मयूरः पठति।

Mayooraha paTathi |

Mayura reads.

मयूरः किम् किम् पठति? भवन्तः वदन्तु ।

Mayooraha kim kim paTathi? Bhavanthaha
vadhanthu |

What all does Mayura read? You all tell!

भवती वदतु । मयूरः पत्रिकाम् पठति । ....

Bhavathee vadhathu | mayooraha
pathrikaam paTathi | ...

You tell (f.) ! Mayura reads a magazine.

...

इदानीम् अन्यत् वाक्यम् वदामि ।

Idhaaneem anyath vaakhyam vadhaami |

Now, I (shall) say another sentence.

अहम् अन्नं खादामि। अहं फलम् खादामि ।

aham annam khaadhaami | aham phalam
khaadhaami |

I eat rice. I eat fruit.

भवन्तः किम् किम् खादन्तु वदन्ति वा? भवती वदतु । अहं
पायसं खादामि ।

Bhavanthaha kim kim khaadhanthu
vadhanthi vaa? Bhavathee vadhathu | aham
paayasam khaadhaami |

What all (items) you eat, will you tell? You tell! I eat sweet rice.

अहम् मोदकम् खादामि । अहम् चाकलेहः खादामि । अहं पयोहिनं खादामि ।

Aham modhakam khaadhaami | aham chaakalehaha khadhaami | aham payohinam khaadhaami |

I eat 'modhak' .i eat chocolate 🍫 . I eat ice cream 🍦 .

*****

भवत्याः नाम किम्? मम नाम अहल्या ।

Bhavathyaaha naama kim? Mama naama Ahalyaa |

What is your name? My name is Ahalya.

चिन्तयन्तु। अहल्या मम अतिथिः अस्ति। सा मम गृहम् आगच्छति।

Chinthayanthu | ahalyaa mama athithihi asthi | saa mama gruham aagachchathi |

Think 🤔 (like this). Ahalya is my guest. She has come to my home.

अहं कथं तया सः सम्भाषणं करोमि इति भवन्तः श्रुणवन्तु।

aham katham thayaa saha sambhaashaNam

karomi ithi bhavanthaha shruNvanthu |

How I converse with her, you all hear!

भो। आगच्छतु। उपविशतु।

Bho! Aagachchathu | upavishathu |

Hello! Come, sit.

कुशलं वा? आम् सर्वं कुशलम्।

Kushalam vaa? Aam, sarvam kushalam |

Are you well? Yes, everything fine.

गृहे सर्वं कुशलम् ? आम् सर्वं कुशलम्।

Gruhae sarvam kushalam? Aam, sarvam kushalam |

All well at home? Yes, all well.

अत्रापि कुशलं? अत्रापि सर्वं कुशलं ।

Athraapi kushalam? Athraapi sarvam kushalam |

Here too fine? Here too all is well.

माता कुशलिनी अस्ति? Maathaa kushalini asthi?

Is your mother well?

भवत्याः अनुजः विध्यालयं गच्छति ? आम्, गच्छति ।

Bhavathyaaha anujaha vidhyaalayam gachchathi? Aam, gachchathi |

Your younger brother has gone to school?

Yes, he has.

किञ्चित् पानीयं ददामि। kinchith paneeyam
dhadhaami |

Let me give you a little water/drink.

मास्तु । maassthu |

No (need).

संकोचः मास्तु। sankhochaha maasthu |

Don't feel shy/hesitant.

किञ्चित् स्वीकरोतु। kinchith sveekarothu |
take a little.

किञ्चित्। kinchith |

Just little.

किम् ददामि पानीयं ? Kim dhadhaami paneeyam?

What drink 🍹 shall I give?

किम् अपि । kimapi | Anything.

चायं ददामि? आम् । chaayam dhadhaami? Aam |

Shall I give tea ☕ ? Yes.

स्वीकरोतु । उष्णम् अस्ति । sveekarothu | uShNam
asthi |

Accept! It's hot.

सम्यक् अस्ति ? सम्यक् अस्ति । samyak asthi?

Samyak asthi |

Is it good? It is good!

किञ्चित् शर्करा आवश्यकी? Kinchith sharkaraa
aavashyakee?

A little sugar is needed?

किमपि न आवश्यकम्। kimapi na aavashyakam |
not even a little is needed.

सावधानं स्वीकरोतु। saavadhaanam sveekarothu |

Drink carefully. (As it is hot).

कः विशेषः? Kaha viseshaha?

What is news/matter?

मम् गृहे श्वः पूजा अस्ति। mama gruhae shvaha
poojaa asthi |

Tomorrow we have a puja (worship/prayer
session) at my home.

भगिनी नास्ति वा? Bhaginee nasthi vaa?

Isn't your wife here?

सा विध्यालयं गतवती अस्ति। saa vidhyaalayam
gathavathi asthi |

She has gone to the university.

कस्मिन् समये पूजा। kasmin samayae poojaa?

At what time is the puja?

सार्धं पंच वादने। saardha pancha vaadhanae?

Half past five?

सर्वे आगच्छन्तु। sarvae aagachchanthu |

All of you come.

आगच्छामः। aagachchaamaha |

We shall come.

नमस्कारं । नमो नमः । namaskaaram | namo
namaha |

Greetings.

पुनर्मिलामः। punar milaamaha |

Let's meet again!

अतिति एव गृहं आगच्छति , कथं सम्भाषणं करणीयं इति
वयम् इदानीम् दृष्टवन्तः ।

athithi eva gruham aagachchathi, katham
sambhaashaNam karaNeeyam ithi vayam
idhaaneem dhrushtavanthaha |

When a guest comes home, how to converse
—this we have seen now.

*****

इदानीम् अन्यं एकम् अभ्यासं कुर्मः ।

idhaaneem anyam ekam abhyaasam
kurmaha |

Now, let us do another exercise.

अत्रा गणद्वयं अस्ति । एषः गणः अतिति : । एषः गणः

गृहस्तः ।

athraa gaNadwayam asthi | eshaha gaNaha
athithihi | eshaha gaNaha gruhasthaha |

Here are two groups. This group are guests.
This group are hosts.

अतितिः गृहं आगच्छति ।

athithihi gruham aagachchathi |

Guest has come home.

तदा किम् संभाषणम् भवति इति अहं एव वदामि द्वयोः
संभाषणम् ।

thadhaa kim sambhaashaNam bhavathi ithi
aham eva vadhaami dwayoho
sambhaashaNam |

Then, what conversation ensues, this I alone
will say—both (sides of the) conversation.

अहं एवम् करोमि चेत् एषः गणः वदति । (gesticulates)
aham evam karomi cheth eshaha gaNaha
vadhathi |

When I signal thus, this group will tell.

एवम् करोमि चेत् एषः गणः वदति । (gesticulates)
Evam karomi cheth eshaha gaNaha vadhathi
|

When I do this, this group tells.

मम वाक्यम् पुनः उच्चारणीयं । वदन्ति वा? भवत्यः तत्र
पश्यन्तु वदन्तु ।

mama vaakhyam punaha uchchaaraNeeyam |
vadhanthi vaa? bhavathyaha thathra
pashyanthu vadhanthu |

You must repeat my sentence, will you tell?

You see there and tell.

आगच्छतु।आगच्छतु । aagachchathu,
aagachchathu |

Come, come! (Welcome)

धन्यवादः। dhanyavaadhaha |

Thank you 😊

उपविशतु । upavishathu |

Sit.

कुशलम् वा ? Kushalam vaa?

Are you well?

आम कुशलम्। aam, kushalam |

Yes, fine.

कः विशेषः ? kaha viseshaha?

What's special?

विशेषः कोपि नास्ति। viseshaha kopi nassthi |

Nothing particular.

गृहे सर्वं कुशलम् ? gruhae sarvam kushalam?

All well at home?

आम् कुशलम्। aam, kushalam |

Yes, fine.

पिता कार्यालयं गतवान् ? pithaa kaaryaalayam
gathavaan ?

Has father gone to office?

आम् गतवान् । aam, gathavaan |

Yes, he has.

अनुजस्य परीक्षा समाप्ता ? anujasya pareekshaa
samaapthaa?

Is your younger brother's exam over?

आम् समाप्ता । aam, samaapthaa |

Yes, over.

भो विस्मृतवान्। bho vismruthavaan |

Oh, I forgot!

पानीयं किम् स्वीकरोति? किमपि मास्तु। paneeyam
kim sveekarothi ? kimapi maasthu |

What drink will you take? Nothing.

संकोचः मास्तु। sankhochaha maasthu |

Don't hesitate.

किञ्चित् स्वीकरोतु भोः। kinchith sveekarothu
bhoho |

Accept a little !

किञ्चित् ददातु। kinchith dhadhaathu |

Give a little.

किम् ददामि? kim dhadhaami ?

What shall I give?

फलरसम् ददातु। phalarasam dhadhaathu |

Give me some 🍹 juice.

अस्तु ददामि। asthu dhadhaami |

Yes, I will give.

अन्य विशेषः कः ? anya viseshaha kaha ?

What else is special?

कोपि नास्ति। kopi nassthi |

Nothing.

अस्तु अहं गच्छामि। asthu, aham gachchaami |

Ok, I will leave.

किञ्चित् कालं तिष्ठतु। kinchith kaalam thiShTathu
|

Stay a while.

न गच्छामि। na, gachchaami |

No, I will go.

अस्तु धन्यवादः। asthu dhanyavaadhaha |

Ok, thank you.

धन्यवादः। dhanyavaadhaha |

Thank you 😊

इदानीम् अन्यम् अभ्यासम् कुर्मः। idhaaneem anyam
abhyaasam kurmaha |

Now, let us do another exercise.

*****

आसन्दः अत्र अस्ति ।

aasandhaha athra asthi |

Chair is here.

आसन्दः (मम) पुरतः अस्ति।

aasandhaha (mama) purathaha asthi |

Chair is in front of me.

उत्पीठिका (मम) पृष्ठतः अस्ति।

uthpeeTikaa (mama) pruShTathaha asthi |

Table is behind.

आसन्दः कुत्र अस्ति ?

aasandhaha kuthra asthi ?

Where is the chair?

आसन्दः पुरतः अस्ति।

aasandhaha purathaha asthi |

Chair is in front.

उत्पीठिका कुत्र अस्ति ?

UthpeeTikaa kuthra asthi?

Where is the table?

उत्पीठिका पृष्ठतः अस्ति।

UthpeeTikaa pruShTathaha asthi |

Table is behind.

संगणकं पुरतः अस्ति।

sangaNakam purathaha asthi |

Computer is in front (of me).

कूपी पृष्ठतः अस्ति।

koopee pruShTathaha asthi |

Bottle is behind.

संगणकं कुत्र अस्ति ? संगणकं पुरतः अस्ति।

sangaNakam kuthra asthi ? sangaNakam
purathaha asthi |

Where is the computer? The computer is
in front.

कूपी कुत्र अस्ति ? कूपी पृष्ठतः अस्ति।

koopee kuthra asthi? koopee pruShTathaha
asthi |

Where is the bottle ? Bottle is behind.

भवतः नाम किम्? मम नाम हेमन्त् । भवतः नाम किम् ? मम नाम वरुणः ।

Bhavathaha naama kim? Mama naama hemanthaha |

bhavathaha naama kim? Mama naama varuNaha |

What is your name (m.)? My name is Hemant. What's your name? My name is Varun.

हेमन्तः वरुणस्य पुरतः अस्ति । हेमन्तः कुत्र अस्ति ? हेमन्तः वरुणस्य पुरतः अस्ति ।

Hemanthaha varuNasya purathaha asthi |
hemanthaha kuthra asthi? Hemanthaha varuNasya purathaha asthi |

Hemant is in front of Varun. Where is Hemant? Hemant is in front of Varun.

भवतः नाम किम्? दिलीपः । दिलीपः वरुणस्य पृष्ठतः अस्ति ।

bhavathaha naama kim? dileepaha |
dileepaha varuNasya prushTathaha asthi |

What's your name? Dileep. Dileep is behind Varun.

दिलीपः कुत्र अस्ति ? दिलीपः वरुणस्य पृष्ठतः अस्ति ।

Dileepaha kuthra asthi? Dileepaha
varuNasya prushTathaha asthi |

Where is Dileep? Dileep is behind Varun.

भवत्याः नाम किम्? मम नाम प्रिया । भवत्याः नाम किम्?
मम नाम मेघा ।

bhavathyaaha naama kim? Mama naama
Priya. Bhavathyaaha naama kim? Mama
naama meghaa |

What is your name? (f.) my name is Megha.

प्रिया मेघायाः पुरतः अस्ति ।

Priya meghaayaaha purathaha asthi |

Priya is in front of Megha.

प्रिया कुत्र अस्ति ? प्रिया मेघायाः पुरतः अस्ति ।

Priyaa kuthra asthi? Priyaa meghaayaaha
purathaha asthi |

Where is Priya? Priya is in front of Megha.

भवत्याः नाम किम्? मम नाम अहल्या ।

Bhavathyaaha naama kim? Mama naama
ahalyaa |

What's your name? My name is Ahalya.

अहल्या मेघायाः पृष्ठतः अस्ति।

Ahalyaa meghaayaaha prushTathaha asthi |

Ahalya is behind Megha.

अहल्या कुत्र अस्ति ? अहल्या मेघायाः पृष्ठतः अस्ति।

Ahalyaa kuthra asthi? Ahalyaa meghaayaaha
prushTathaha asthi |

Where is Ahalya? Ahalya is behind Megha.

भवन्तः नाम किम् ? मम नाम विजयः ।

Bhavanthaha naama kim? Mama naama
Vijayaha |

What is your name? My name is Vijay.

विजया पुरतः आगच्छतु |

Vijayaa, purathaha aagachchathu |

Vijay, come forward.

न न पृष्ठतः गच्छतु।

Na, na, prushTathaha gachchathu |

No, no, go back.

विजयः पृष्ठतः गच्छति । विजयः कुत्र गच्छति? विजयः
पृष्ठतः गच्छति ।

vijayaha prushTathaha gachchathi | vijayaha
kuthra gachchathi? Vijayaha prushTathaha
gachchathi |

Vijay goes back. Where does Vijay go? Vijay

goes back.

भवत्याः नाम किम्? मम नाम अर्चना । भवत्याः नाम किम्?
मम नाम माधुरी।

bhavathyaaha naama kim? Mama naama
Archana | bhavathyaaha naama kim? Mama
naama maadhuree |

What's your name? My name is Archana.

What's your name? My name is Madhuri.

अर्चना पुरतः आगच्छतु । माधुरी पृष्ठतः गच्छतु । उपविशतु
।

Archana purathaha aagachchathu |
maadhuree, pruShTathaha gachchathu |
upavishathu |

Archana, come forward. Madhuri, go back.

Sit.

अहम् पुरतः उपविशामि । भवती पुरतः उपविशति । आगच्छतु
। भवती पृष्ठतः गच्छतु ।

aham purathaha upavishaami | bhavathee
purathaha upavishathi | aagachchathu |
bhavathee pruShTathaha gachchathu |

I sit in the front. She sits in front. Come. You

go back.

माधुरी पुरतः उपविशति । माधुरी कुत्र उपविशति ? माधुरी
पुरतः उपविशति ।

Maadhuree purathaha upavishathi |
maadhuree kuthra upavishathi? Maadhuree
purathaha upavishathi |

Madhuri sits in front. Where does Madhuri
sit? Madhuri sits in the front.

अर्चना कुत्र उपविशति ? अर्चना पृष्ठतः उपविशति ।

Archana kuthra upavishathi? Archana
pruShTathaha upavishathi |

Where does Archana sit? Archana sits at the
back.

भवतः नाम किम् ? मम नाम प्रसन्नः । आगच्छतु ।

bhavathaha naama kim? Mama naama
prasannaha | aagachchathu |

What's your name? My name is Prasanna.
Come.

भवत्याः नाम किम्? मम नाम प्रिया । आगच्छतु ।

Bhavathyaaha naama kim? Mama naama
priyaa | aagachchathu |

What's your name? My name is Priya. Come.

प्रसन्नः (मम) दक्षिणतः अस्ति।

Prasannaha mama dhakshiNathaha asthi |

Prasanna is to my right.

प्रिया (मम) वामतः अस्ति।

Priyaa mama vaamathaha asthi |

Priya is to my left.

ज्ञातं ? Gnyaatham?

Understand?

हेमन्तः कुत्र अस्ति ? हेमन्तः मम वामतः अस्ति ।

Hemanthaha kuthra asthi ? Hemanthaha
mama vaamathaha asthi |

Where is Hemant? Hemant is to my left.

वरुणः कुत्र अस्ति ? वरुणः मम दक्षिणतः अस्ति ।

VaruNaha kuthra asthi? VaruNaha mama
dhakshiNathaha asthi |

Where is Varun? Varun is to my right.

दिलीपः कुत्र अस्ति ? दिलीपः मम वामतः अस्ति ।

Dileepaha kuthra asthi ? Dileepaha mama
vaamathaha asthi |

Where is Dileep? Dileep is to my left.

....

बहु समीचीनम् । bahu sameecheenam |

Very good.

वयम् इदानीम् अन्यम् एकम् अभ्यासम् कुर्मः ।

Vayam idhaaneem anyam ekam abhyaasam
kurmaha |

Now let us do another exercise.

*****

भवन्तः सर्वे पार्श्वे कः अस्ति इति वदेयु ।

bhavanthaha sarvae parshvae kaha asthi ithi
vadheyu |

You all tell who is near you.

प्रसन्ना आरम्भम् करोतु । prasannaa aarambham
karothu |

Prasanna, you start.

दक्षिणतः कः अस्ति ? मम दक्षिणतः हेमन्तः अस्ति ।

DhakshiNathaha kaha asthi? Mama
dhakshiNathaha hemanthaha asthi |

Who is on your right? Hemant is on my right.

हेमन्ता वदतु । मम दक्षिणतः मयूरः अस्ति ।

Hemanthaa vadhathu | mama
dhakshiNathaha mayooraha asthi |

Hemant, tell! On my right is Mayur.

....

मम वामतः वरुणः अस्ति ।

Mama vaamathaha VaruNaha asthi |

On my left is Varun.

आकाशः उपरि अस्ति । भूमिः अधः अस्ति ।

Aakaashaha upari asthi | bhoomihi adhaha
asthi |

Sky is above; ground is below.

आकाशः कुत्र अस्ति ? आकाशः उपरि अस्ति ।

Aakaashaha kuthra asthi? Aakaashaha upari
asthi |

Where is the sky ? Sky is above.

भूमिः कुत्र अस्ति ? भूमिः अधः अस्ति ।

Bhoomihi kuthra asthi? Bhoomihi adhaha
asthi |

Where is the ground? Ground is below.

स्वर्गः उपरि अस्ति।

swargaha upari asthi |

Heaven is above.

पातालं अधः अस्ति।

Paathaalam adhaha asthi |

Netherworld is below (under ground)

स्वर्गः कुत्र अस्ति। स्वर्गः उपरि अस्ति।

Swargaha kuthra asthi ? Swargaha upari
asthi |

Where is heaven? Heaven is above.

पातालं कुत्र अस्ति। पातालं अधः अस्ति।

Paathaalam kuthra asthi ? Paathaalam
adhaha asthi |

Where is the netherworld? Netherworld is
below.

एतत् विषये अन्यम् अभ्यासम् कुर्मः इदानीम् ।

Ethath viShayae anyam abhyaasam kurmaha
idhaaneem |

Now, relating to this subject, let us do an
exercise.

(16:41)

*****

अत्र कानिचित् पुस्तकानि सन्ति । किम् पुस्तकम् कस्य उपरि
अस्ति वयम् इदानीम् वदामः ।

athra kaanichith pusthakaani santhi | kim
pusthakam kasya upari asthi vayam
idhaaneem vadhaamaha |

Here are a few book . which book is on top
of which, we will now tell.

रघुवंशः रामायणस्य उपरि अस्ति ।

Raghuvamsham raamaayaNasya upari asthi |

Raghuvamsham is on top of Ramayana.

रघुवंशः कुत्र अस्ति? रघुवंशः रामायणस्य उपरि अस्ति ।

Raghuvamsham kuthra asthi ?

Raghuvamsham raamaayaNasya upari asthi |

Where is raghuvamsham? Raghuvamsham is on top of Ramayana.

ब्रह्मसूत्रं कुत्र अस्ति ? ब्रह्मसूत्रं रघुवंशस्य उपरि अस्ति।

Brahmasoothram kuthra asthi?

brahmasuthram raghuvamshasya upari asthi

|

Where is Brahma sutra? Brahma sutra is on top of raghuvamsham.

महाभारतं कुत्र अस्ति? महाभारतम् ब्रह्मसूत्रस्य उपरि अस्ति

|

Mahaabhaaratham kuthra asthi ?

Mahaabhaaratham brahmasoothrasya upari asthi |

Where is Mahabharata ? Mahabharata is on top of Brahma Sutra.

ब्रह्मसूत्रं महाभारतस्य अधः अस्ति ।

Brahmasoothram mahaabhaarathasya
adhaha asthi |

Brahma sutra is below Mahabharata.

रघुवंशः कुत्र अस्ति? रघुवंशः ब्रह्मसूत्रस्य अधः अस्ति?

Raghuvamsham kuthra asthi?

Raghuvamshaha brahmasoothrasya adhaha
asthi |

**where is raghuvamsham? raghuvamsham is
beneath brahma sutra.**

रामायणं रघुवंशस्य अधः अस्ति। raamayaNam
raghuvamshasya adhaha asthi |

ramayana is below raghuvamsham.

बहु समीचीनम् । इदानीम् अन्यम् एकम् अभ्यासं कुर्मः ।

Bahu sameecheenam | idhaaneem anyam
ekam abhyaasam kurmaha |

very good. now, let's do another exercise.

वामतः/दक्षिणतः/पुरतः/पृष्ठतः/ विषये ।

Vaamathaha / dhakshiNathaha/ purathaha/
pruShTathaha viShayael

With respect to left/right/front/back/

अहम् वदामि, अभिनयं करोमि । भवन्तः अपि वदन्तु,
अभिनयं कुर्वन्तु ।

Aham vadhaami , abhinayam karomi |
bhavanthaha api vadhanthu, abhinayam
kurvanthu |

I will tell and gesticulate. You too tell and
gesticulate.

पुरतः / पृष्ठतः / वामतः / दक्षिणतः / उपरि / अधः
Purathaha/pruShTathaha/ vaamathaha/
dhakshiNathaha/ upari/ adhaha
Front/back/ left/ right/ above/ below

*****

अहं पाठयामि। अनुसारणं ।

Aham paaTayaami | anusaaraNam |

I shall teach. You follow.

एवं तिष्ठतु। evam thiShTathu |

Stand like this.

पुरतः/पृष्ठतः/ पुरतः/पृष्ठतः/ दक्षिणतः/वामतः/ दक्षिणतः/
वामतः/

Purathaha/pruShTathaha/purathaha/
pruShTathaha/ dhakshiNathaha/vaamathaha/
dhakshiNathaha/vaamathaha

Front/back/front/back/ left/right/left/ right

हस्तम् एवं करोतु।

Hastham evam karothu |

Keep your hand like this.

पुरतः/पृष्ठतः/ पुरतः/पृष्ठतः/ दक्षिणतः/वामतः/ दक्षिणतः/
वामतः/

Purathaha/pruShTathaha/purathaha/
pruShTathaha/ dhakshiNathaha/vaamathaha/
dhakshiNathaha/vaamathaha

Front/back/front/back/ left/right/left/ right

वयम् इदानीम् एकम् सुभाषितम् श्रुणुमः ।

Vayam idhaaneem ekam subhaashitham
shruNumaha |

**Let us now listen to a 'Subhaashitham' i.e.
wise saying.**

उपकारिषु यः साधुः साधुत्वे तस्य को गुणः ।

अपकारिषु यः साधुः स साधुरिति कीर्तितः ॥

UpakaariShu yah saadhuhu saadhuthvae
thasya ko guNaha |

ApakaariShu yah saadhuhu sa saadhurithi
keerthithaha |

**One who is kind to a nice person has a nice
quality. But, one who is kind even to an unkind
person, he is famed to be kind.**

वयम् इदानीम् यत् सुभाषितम् श्रुतवन्तः तस्य अर्थः एवम्
अस्ति ।

Vayam idhaaneem yath subhaashitham
shruthavanthaha thasya arthaha evam asthi
।

**The Subhaashitham we listened to now, it
has this meaning.**

लोके केचन जनाः अस्माकम् उपकारम् कुर्वन्तः । अन्ये
केचना अपकारं कुर्वन्तः ।

Lokae kechana janaahaa asmaakam
upakaaram kurvanthaha । anyae kechanaa
apakaaram kurvanthaha ।

Some people help us. Others harm us.

ये उपकारम् कुर्वन्ति तेषाम् विषये सर्वे सन्तुष्टाः भवन्ति ।
तेषाम् विषये साधुत्वं दर्शयन्ति एव ।

Yae upakaaram kurvanthi theShaam
viShayae sarvae santhuShtaahaa bhavanthi
। theShaam viShayae saadhuthvam
dharshayanthi eva ।

**Towards those who help all are happy and
reciprocate with kindness to such people.**

किन्तु, यः अपकारं करोति तस्य विषये अपि यः साधुत्वम्
दर्शयति , यः तस्यापि उपकारम् करोति सः वस्तुतः
साधुत्वं ।

kinthu yah apakaaram karothe thasya
viShayae api yah saadhuthvam
dharshayathi, yah thasyaapi upakaaram
karothe, saha vasthuthaha saadhuthvam |

**But, those who show goodness even to
people who harm them, who help them, that
is real goodness.**

अन्यता यः मम उपकारम् करोति तस्य अहं उपकारम्
करोमि तेत् तत्र साधुत्वम् किमपि नास्ति ।

Anyathaa yah mama upakaaram karothe
thasya aham upakaaram karomi cheth
thathra saadhuthvam kimapi naasthi |

**Instead, if we are kind to those who show
kindness to us, that is not true kindness.**

यः अपकारम् करोति तस्यापि अहम् उपकारं करोति सः
वस्तुतः साधुत्वं ।

yah apakaaram karothe thasyaapi aham
upakaaram karothe saha vasthuthaha
saadhuthvam |

**If I help a person who harms me, then that
is genuine goodness.**

*****

कथा katha

Story

एकः ग्रामः अस्ति। ग्रामे एकः धनिकः अस्ति।

Ekaha graamaha asthi | graamae ekaha
dhanikaha asthi |

There is a village. In the village is a rich man.

सः महान् धनिकः। तस्य सुन्दरं भवनम् अस्ति।

Saha mahaan dhanikaha | thasya
sundharam bhavanam asthi |

He is very wealthy. He has a beautiful mansion.

पत्नी अस्ति, पुत्राः सन्ति। गृहे सेवकाः सन्ति।

Pathni asthi, puthraaha santhi | gruhae
sevakaaha santhi |

A wife, sons too are present. Servants too are available.

कृषि भूमिः अस्ति। सर्वम् अपि अस्ति। तस्य कोपि न्यूनता नास्ति।

KruShi bhoomihi asthi | sarvam api asthi |
thasya kopi nyoonathaa nassthi |

He has farm lands. He has everything. He has no wants.

अतः सः सर्वदा उपविशति। तथा सः धनिकः तिष्ठति।

Athaha saha sarvadhaha upavishathi |

thathaa saha dhanikaha thiShTathi I

Everything was available with him. In this manner, the rich man lived.

परन्तु आश्चर्यम् नामा तस्य समीपे सर्वम् अपि अस्ति,
किन्तु सः धनिकः निद्राम् न प्राप्नोति। रात्रौ निद्रामेव कर्तुम्
सः न शक्नोति।

paranthu aashcharyam naamaa thasya
sameepae sarvam api asthi I Kinthu saha
dhanikaha nidhraam na praapnothi I
raathrau nidhraameva karthum saha na
shaknothi I

But, surprise! namely, though he had everything, he could not sleep. At night, he could not sleep at all.

एकदा सः स्वगृहे उपविष्टवान् आसीत्। चिन्तनं कुर्वन्
आसीत्।

Ekadhaa saha svagruhae upaviShtavaan
aaseeth I chinthanam kurvan aaseeth I

One day, he sat at home, thinking.

तस्मिनपि दिने तस्य निद्रा न आगता।

thasminapi dinae thasya nidhraa na
aagathaa I

On that day too, he had not slept.

किमर्थं मम एवं भवति। इति तस्य मनसि महती चिन्ता
उत्पन्नः।

Kimartham mama evam bhavathi | ithi
thasya manasi mahathi chinthaa
uthpannaha |

**For what reason I am like this? Such a
thought rose in his heart.**

तस्मिन्नैव समये दूरतः सः एकम् गीतं श्रुणोति।

Thasminaiva samayae dhoorathaha saha
ekam geetham shruNothi |

**Just at that moment, he heard a song
coming from a distance.**

मधुरं गीतम् आसीत्। कः एवं गायति इतिः सः न
जानाति।

Madhuram geetham aaseeth | kaha evam
gaayathi ithi saha na jaanaathi |

**It was a sweet song. Who was singing, he
did not know.**

तथापि पश्यामि इति चिन्तयित्वा सः गीतस्य ध्वनिम्
अनुसरन् अग्रे-अग्रे गच्छति।

Thathaapi pashyaami ithi chinthayithvaa
saha geethasya dhvanim anusaran agrae
agrae gachchathi |

Thinking “Let me see” he listened to the song and went forth in the direction of the voice.

तस्य गृहतः समीपे एव एकं कुटीरं पश्यति सः।

Thasya gruhatha sameepae eva ekam kuteeram pashyathi saha I

Near his home, he perceived a small hut.

तस्मिन् कुटीरे कश्चना निर्धनः आसीत्। सः तत्र शयनं कृतवान् आसीत्।

Thasmin kuteerae kashchanaa nirdhanaha aaseeth I saha thathra shayanam kruthavaan aaseeth I

In that hut lived some poor fellow. He was lying there.

शयनं कृत्वा, भित्तिम् आलम्ब्य शयनं कृत्वा उच्चैः गायन् आसीत्। संतोषेण सः गायति।

Shayanam kruthvaa bhiththim aalambhya shayanam kruthvaa uchchihi gaayan aaseeth I santhoShaeNa saha gaayathi I

Lying down, lying on a mat, he was singing loudly. He sang joyously.

तस्य मुखे संतोषः दृश्यते। तद्दृष्ट्वा धनिकस्य आश्चर्यं भवति। अतः सः प्रश्नं पृच्छति।

Thasya mukhae santhoshaha
dhrushyathae | thadhdhrushTvaa
dhanikasya aashcharyam bhavathi | athaha
saha prashnam pruchchathi |

On his face, happiness showed. Upon
seeing that, the rich man was surprised.
He asked him a question.

भोः मित्रा। भवान् एतावता आनन्देन गायन् अस्ति।

Bhoho mithraa | bhavaan ethaavathaa
aanandhaena gaayan asthi |

Hello friend, you sing with so much
happiness.

भवतः आनन्दस्य किम् कारणम् इति पृच्छति। तदा सः
निर्धनः उत्तरं वदति।

Bhavathaha aanandhasya kim kaaraNam
ithi pruchchathi | thadhaa saha nirdhanaha
uththaram vadhathi |

He asked, "What is the reason behind your
joy?" Then that poor man answered.

महाशय, मम समीपे धनं किमपि नास्ति। सत्यम्। तत् अहं
जानामि।

Mahaashaya, mama sameepae dhanam
kimapi naasthi | Sathyam | thath aham

jaanaami I

Respected sir, I do not have any riches.

True. I know that.

किन्तु अहं बहिः पश्यामि। प्रकृतिं पश्यामि। इदानीं
प्रकृतिः कथं शोभते।

Kinthu aham bahihi pashyaami I prakruthim
pashyaami I idhaaneem prakruthihi katham
shobhathae I

**But, I see outside. I see nature. How lovely
is nature.**

वसन्तकालः अस्ति। सर्वत्र पुष्पाणि विकसन्ति। भ्रमराः
संचारं कुर्वन्ति।

Vasantha kaalaha asthi I sarvathra
puShpaaNi vikasanthi I bramaraahaa
sanchaaram kurvanthi I

**This is spring. Flowers abound everywhere.
Bees hover.**

वसन्तकालस्य सौन्दर्यं सर्वत्र दृश्यते। एतद् अस्ति अहं तद्
पश्यामि।

vasanthakaalasya saundaryam sarvathra
dhrushyathae I ethadh asthi aham thadh
pashyaami I

**Spring time's glorious beauty is visible
everywhere. This is what I see.**

भवान् वस्तुतः किम् करोति। मम समीपे तत् नास्ति, एतत् नास्ति, अन्यत् नास्ति।

तदैव चिन्तनं करोति।

Bhavaan vasthuthaha kim karothe I mama sameepae thath naasthi, ethath naasthi, anyath naasthi I thadhaiva chinthanam karothe I

What do you do really? "I do not have this, I don't have that, I don't have some other thing" Only in this manner you think.

यद्यपि भवतः समीपे बहु बहु अस्ति, तथापि भवान् यत् नास्ति तस्य विषये चिन्तनं करोति।

yadhyapi bhavathaha sameepae bahu bahu asthi, thathaapi bhavaan yath naasthi thasya viShayae chinthanam karothe I

Even though you have lots and lots, even then you think only about what you don't have.

अतः दुःखम् अनुभवति। अहं यत् अस्ति तस्य विष्ये चिन्तनं करोमि, अतः अहं सुखं अनुभवामि।

athaha dukham anubhavathi I aham yath asthi thasya viShayae chinthanam karomi, athaha aham sukham anubhavaami I

That's why you feel sad. I think of what is,

hence I feel happy.

एतदैव रहस्यम् इति निर्धनः वदति। तस्य वचनं श्रुत्वा
धनिकस्य ज्ञानोदयः भवति।

Ethadhaiva rahasyam ithi nirdhanaha
vadhathi I thasya vachanam shruthvaa
dhanikasya gnyaanodhayaha bhavathi I

"This is all the secret" said the poor fellow.

**Upon hearing that, the rich fellow
understood.**

सत्यमेव खलु। sathyameva khalu I

Absolutely true.

वयं सर्वदापि यद् अस्ति, तस्य विषये चिन्तनं कुर्मः चेत्,
संतोषम् अनुभवामः।

Vayam sarvadhaapi yadh asthi, thasya
viShayae chinthanam kurmaha cheth,
santhoSham anubhavaamaha I

**If we all think of what is, what we have, we
will experience joy.**

यत् नास्ति तस्य विषयेव चिन्तनं कुर्मः चेत् वयम् अपि
दुःखम् अनुभवामः।

Yath naasthi thasya viShayeva chinthanam
kurmaha cheth vayam api dhukkham
anubhavaamaha |

If we were to think of stuff we don't have, we

too will experience agony.

कथायाः अर्थः ज्ञातः?

kathaayaahaa arthaha gnyaathaha |

Did you get the meaning of the story?

आम्, ज्ञातः ।

Aam, gnyaathaha |

Yes, understood.

धन्यवादः नमो नमः ।

Dhanyavaadhaha namo namaha |

Thank you, greetings.